

สรุป การสัมมนา

โครงการรัฐธรรมนูญ เปรียบเทียบ

สำนักนวัตกรรมการเพื่อประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า

ตอนที่ 1

รอบรู้รอบโลกรัฐธรรมนูญ:
กำเนิด ที่มา โครงสร้าง ผลต่อ
ชาติและประชาธิปไตย

วันเวลา 15 ธันวาคม 2564 เวลา 13.30-15.30 น.
รูปแบบ ผ่าน Facebook Live สถาบันพระปกเกล้า
วิทยากร รศ.ดร.มานิตย์ จุมปา
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นายภุรภัทร์ เครือพันธ์
นักวิชาการ สำนักนวัตกรรมการเพื่อประชาธิปไตย
[ผู้ดำเนินรายการ]
ผู้สรุป นายจิราวุฒิ จิตจักร
จัดโดย สำนักนวัตกรรมการเพื่อประชาธิปไตย

01

ความหมาย ของรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายที่กำหนดโครงสร้างของประเทศ ว่าควรมีที่สภา สภาที่มีมาอย่างไร มีจำนวนกี่คน และเป็นกฎหมายที่รับรองสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชน ว่าเพศเดียวกันสมรสกันได้หรือไม่ ความเสมอภาคในการสมรสเป็นอย่างไร ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะถูกเขียนในรัฐธรรมนูญ ดังนั้นเราอาจจะสรุปได้ง่ายๆ ว่า รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่วางโครงสร้างทางการเมืองของประเทศและมีบทบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชน โดยความสำคัญของรัฐธรรมนูญอยู่ที่ว่า มีศักดิ์เป็นกฎหมายสูงสุด กฎกติกาคืออื่นที่รัฐออกจะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญไม่ได้ ตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ม.1448 ที่มีสาระสำคัญ

ว่า ชายและหญิงเมื่ออายุครบ 17 สามารถจดทะเบียนสมรสกันได้ แปลว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จำกัดเพศในการจดทะเบียนสมรสให้มีแค่ชายหรือหญิงเท่านั้น ปรากฏว่ามีฝ่ายหนึ่งที่เห็นว่าเพศคนเราไม่ได้มีแค่ 2 เพศจึงต้องการที่จะแก้ไขกฎหมายมาตรานี้ โดยการใช้ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยความเสมอภาคและการเลือกปฏิบัติทางเพศ ว่ากฎหมายดังกล่าวนั้น ขัดต่อรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตามศาลรัฐธรรมนูญก็วินิจฉัยว่า มาตราดังกล่าวไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ อันนี้เป็นกรณีศึกษาหนึ่งที่บอกได้ถึงความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญ แต่อาจจะเป็นกรณีศึกษาที่ล้มเหลวในการแก้ไขกฎหมาย หรือมีประเด็นขึ้นสู่ศาลรัฐธรรมนูญที่ว่า ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 301 ซึ่งใจความสำคัญคือ การห้ามมีการทำแท้ง หรือการทำแท้งเป็นความผิดทางอาญา เว้นสองกรณีคือ การปล่อยให้ตั้งครรภ์ต่อไปจะเป็นอันตรายต่อมารดาและมารดาตั้งครรภ์เพราะเหตุแห่งการกระทำความผิดทางอาญา เช่น ขี้หายข่มขืนต่างๆ จึงจะสามารถทำแท้งได้ตามกฎหมายไทย ปรากฏว่าก็มีฝ่ายที่เห็นว่าการทำแท้งควรทำได้อย่างเสรี เพราะมี หลายกรณีที่ฝ่ายหญิงไม่พร้อมตั้งครรภ์ แต่ไม่สามารถทำได้ตามกฎหมายไทย ทำยที่สุด ฝ่ายที่ว่านั้นใช้ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ร้องศาลว่าประมวลกฎหมายอาญา ม. 301 นั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ

ในส่วนของสิทธิในชีวิตร่างกาย ด้วยเหตุผลที่ว่ากฎหมายมาตรานี้คุ้มครองการกซึ่งยังไม่คลอด ยังไม่มีสภาพบุคคล แต่ไม่ได้คุ้มครองมารดา ทั้งที่เป็นร่างกายของเธอ ศาลจึงตัดสินว่ากฎหมายมาตรานี้ขัดรัฐธรรมนูญ ให้รัฐสภาแก้ไข และสภาแก้ไขเสร็จเมื่อต้นปี 2564 สาระสำคัญคือ สามารถให้ยุติการตั้งครรภ์ได้ภายในระยะเวลา 12 สัปดาห์ ซึ่งได้สัดส่วนระหว่างการคุ้มครองการกในครรภ์กับการคุ้มครองชีวิตร่างกายมารดา

ประเทศที่ไม่มีศาลรัฐธรรมนูญ และประเทศที่ใช้ระบบ common law

02

ดังนั้นจึงเกิดคำถามต่อว่า แล้วหากเป็นประเทศอื่นที่เขาไม่มีศาลรัฐธรรมนูญ การแก้ไขกฎหมายในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นได้อย่างไร รศ.ดร.มานิตย จึงกล่าวว่าในโลกใบนี้ระบบศาลมีอยู่ 2 ระบบ นั่นคือระบบศาลที่มีศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ซึ่งเราเรียกว่าระบบ “ศาลคู่” ซึ่งมีมากกว่า “ศาลหลัก” เช่น ประเทศไทยเรา ขณะเดียวกันประเทศอื่น ๆ ที่ไม่มีศาลเหล่านี้ คนที่จะตัดสินในประเด็นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญคือ ศาลยุติธรรม ซึ่งมีศาลหลักเพียงศาลเดียว เราเรียกระบบนี้ว่าระบบ “ศาลเดี่ยว” ซึ่งประเทศเหล่านี้จะใช้ระบบ Common law โดยจะยึดคำพิพากษาของศาลว่าเป็นกฎหมาย และมีหลักว่า ไม่ว่าจะฝ่าฝืนกฎหมายใด กรณีพิพาทระหว่างรัฐกับเอกชน หรือกรณีพิพาทระหว่างเอกชนกับเอกชน ทุกคนจะเสมอภาคภายใต้ศาลเดี่ยว นั่นคือศาลยุติธรรม เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ

รศ.ดร.มานิตย กล่าวถึงกำเนิดของรัฐธรรมนูญต่อว่า ถ้ารัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร จะมีต้นกำเนิดในประเทศอังกฤษ ถ้าเป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร จะมีต้นกำเนิดที่ประเทศสหรัฐอเมริกา

รัฐธรรมนูญและ ประชาธิปไตย

03

ประเทศที่เป็นประชาธิปไตย คือประเทศที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ คำพูดหนึ่งที่นิยามประชาธิปไตยได้ดีมาก ๆ คือ “ประชาธิปไตย คือการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน” เพียงการมีรัฐธรรมนูญนั้น อาจยังไม่เพียงพอต่อการกล่าวว่ารรัฐนั้นเป็นประชาธิปไตย เช่นประเทศจีน เราพบว่าจีนมีรัฐธรรมนูญ แต่จีนก็ไม่ถือว่าเป็นประเทศประชาธิปไตย เพราะการเลือกตั้งในจีน พรรคคอมมิวนิสต์เลือกผู้แทนให้ประชาชนเลือกอีกครั้งหนึ่ง จะถือว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจไม่ได้ ดังนั้นการมีรัฐธรรมนูญอาจจะไม่สามารถบอกได้ว่ามีประชาธิปไตย

นอกจากนี้ ประเทศจีนหรือประเทศที่เป็นประชาธิปไตยน้อยอื่นๆ เวลาที่ประชาชนประท้วง ก็จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐธรรมนูญที่แตกต่างกัน บางประเทศประท้วงได้อย่างเสรีเพียงแค่ปราศจากอาวุธ บางประเทศประท้วงได้แต่ต้องขออนุญาต บางประเทศประท้วงไม่ได้เลย เรื่องพวกนี้ถูกกำหนดในรัฐธรรมนูญทั้งนั้น ดังนั้น เมื่อจะพิจารณาว่าประเทศไหนเป็นประชาธิปไตย นอกจากดูว่ามีรัฐธรรมนูญด้วยแล้ว ก็ต้องลงไปดูในเนื้อหาของรัฐธรรมนูญนั้นด้วย

รัฐธรรมนูญที่เหมาะสมกับประเทศใดประเทศหนึ่งนั้นไม่มีสูตรสำเร็จ รัฐธรรมนูญที่เหมาะสมจึงต้องพิจารณากับบริบทของแต่ละประเทศ เพื่อที่จะทำให้รัฐธรรมนูญนั้นสามารถดำรงอยู่ได้ และผดุงไว้ซึ่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อันเป็นหลักการสำคัญของประชาธิปไตย